

людини і потреби самоактуалізації особистості. Люди, що тяжіють до творчої діяльності, в цілому більш схильні до травматизації, ніж інші, внаслідок своєї більшої дефензивності в реагуванні на навколишню дійсність. З іншого боку, саме вони, завдяки своїй більшій сприйнятливості до творчості, в ряді випадків краще справляються з життєвою кризою.

У процесі самодопомоги не слід забувати і про гумор у погляді на себе та свої труднощі. Це досить дієвий спосіб дистанціюватися від проблеми, можливість поглянути на ситуацію з іншого боку, що уже само по собі має у ряді випадків психотерапевтичне значення. Отже, кожна людина є найкращим експертом у вирішенні власних проблемних ситуацій. Стосовно цього доцільно було б процитувати Е. Еріксона: «Кожен клієнт знає варіанти вирішення своєї проблеми; єдине, що йому не відомо, так це те, що він це знає» [7; 29].

Література

1. Бурно М.Е. Терапия творческим самовыражением. – М., 1999.
2. Василюк Ф.Ю. Психология переживания: Анализ преодоления критических переживаний. – М., 1984.
3. Горностай П.П. Психология життєвої кризи. – К., 1998.
4. Калашник Т.И. Метод позитивной психотерапии в групповой и индивидуальной психокоррекции. – Одесса, 2000.
5. Пезешкиан Х., Воронов М. Введение в позитивную психологию и психотерапию. – Харьков, 2003.
6. Титаренко Т.М. Кризове психологічне консультування. – К., 1991.
7. Ялов А. Краткосрочная позитивная психотерапия. – М., 2006.

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ХАРАКТЕРОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛІТЕРАТУРНО – ОБДАРОВАНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ

Кривопишина О.А., доц. СумДУ

У сучасних дослідженнях психології літературної творчості [2,3] розглядалось питання типології творчих особистостей залежно від етноекотологічних чинників, які впливають на формування літературних здібностей. У той же час залишається відкритим питання взаємозв'язку характерологічних радикалів

творчих особистостей (письменників, поетів, літературно - обдарованих юнаків, що мають продукти творчої літературної діяльності) з своєрідністю вибору жанру та мовленнєвого стилю літературних творів.

За існуючою психологічною традицією саме до лівопівкульного типу (за термінологією І.П.Павлова) прийнято відносити літературно-обдарованих людей. Експериментальні дослідження міжпівкульної асиметрії мозку дозволили зібрати доказану базу наявності індивідуально-психологічних різниць, впливаючи на формування структури та типу характеру і здібностей, у цілому, всій системи індивідуальності. Звісно, що спеціалізація мозкових півкуль досягає найвищого розвитку у людини. В залежності від того, яка півкуля у людини більш розвинута, більш активно функціонує, з'являються різниці в здібностях людини. Індивідуальність особистості багато у чому визначається специфікою взаємодії різних півкуль мозку, що було експериментально підтверджено Р.Сперрі. Внаслідок розчеплення мозку (комісуротомії) було доведено, що у правопівкульних ліва півкуля відповідає не тільки за розвиток мови і мовлення, а також за вербальну пам'ять та логічні умовиди. Права півкуля відповідає за музичний слух, легко сприймає просторові відношення.

Сучасні дослідження підтвердили, що права та ліва півкулі мають специфічні функції, крім того перевага активності та домінування тієї чи іншої півкулі впливає на розвиток особливостей людини. Так, до функцій лівої півкулі прийнято відносити запам'ятання імен, слів, символів, речову активність, чутливість до змісту, детальне сприймання. У той час як функції правої півкулі антиномічні: запам'ятання образів, конкретних подій, впізнавання облич людей, сприйняття емоційних станів, цілісне та образне сприйняття світу. Крім того, експерименти Р. Спері довели, що людина не народжується з функціональною асиметрією півкуль, будучи динамічним утворенням, у процесі онтогенезу відбувається поступове зростання асиметрії мозку, у той час як найбільше зростання асиметрії півкуль спостерігається у середньому віці, а у випадку травматизації однієї з півкуль

можлива часткова функціональна компенсація роботи однієї півкулі за рахунок іншої. Таким чином, функціональна специфіка півкуль змінюється під впливом як генетичних так і чинників довкілля. Спеціалізація півкуль дозволяє розглядати світ з різних точок зору, використовуючи не тільки словесно-логічне мислення, а також інтуїтивне пізнання з його просторово-образним підходом до явищ дійсності. Саме спеціалізація півкуль породжує у мозку так званих „співрозмовників” і фізіологічну основу творчості.

К. Юнг виокремлює вісім головних типів особистості: екстравертований - інтровертований, що визначає відношення до того, звідки особистість бере свою енергію; сенсорно-відчуваючий та інтуїтивний, пов'язаний з тим, яким чином особистість збирає інформацію про світ; розумово-логічний та емоційно-почуттєвий, що має відношення до того, як особистість приймає рішення; раціональний (вирішуючий) та емоційний (сприймаючий) – визначають образ життя особистості. Запропонована К.Юнгом типологія особистостей знайшла практичне застосування у концепції психосоціотипів, а також у діагностичній процедурі цифровий тест «Соціотип» (В.Мігель, А. Овчаров), що дозволяє визначити психосоціальний тип особистості, розглядаючи взаємозалежність екстраверсії – інтроверсії з типом психологічного орієнтування та провідним каналом репрезентативної системи психіки. З точки зору дослідників соціотипів до інтуїтивно-ірраціонального та етично-інтравертованого типу може бути віднесений поет С.Єсенін, що мав наступні характерологічні особливості: передчуття (інтуїція), прогнозування, сприйняття нових ідей, емпатія (здібність до вчуття в емоційні стани інших людей, а також природи), у той же час емоційна нестриманість, важкість прийняття рішень, здібність зрікатись реальних відчуттів. Психосемантичний аналіз поетичних текстів підтверджує наявність взаємозв'язку характерологічних особливостей особистості поета та метафорично – символічного мовленевого ряду його віршів.

До інтровертованого ірраціонально – етичного сенсорного типу належить автор авантюрно – пригодницьких романів О.Дюма (молодший), у той час як фундатор європейського реалістичного

роману О.Бальзак відноситься до інтровертовано – ірраціонально – інтуїтивно – логічного типу. Інтровертований раціонально–етико–інтуїтивний тип представлений ім'ям Ф.Достоевського, автора романів та повістей, що відрізняються глибоким психологізмом зображення характерів літературних героїв. До інтровертовано–раціонально–логічно–сенсорного типу віднесено М.Горького, літературна спадщина якого має досить широку палітру – від ранньої романтичної прози до романів, написаних у дусі критичного реалізму. Екстравертований психосоціотип нараховує ряд підтипів: іраціонально – етичний інтуїт Гекслі - автор прозових творів, віднесених до так званої літератури «нової хвилі», раціонально – сенсорний етичний романіст – романтик В.Гюго та раціонально – інтуїтивний логік Джек Лондон, до галереї характерів героїв якого належать сильні духом, здатні до вольового зусилля, сповнені жаги до життя особистості.

У сучасних дослідженнях психології акцентуєваних характерів виділяють ядро характеру, що у ряді випадків посилює, а іноді і визначає творчу спрямованість особистості. На думку П.Волкова[1], творчість особистостей, що відносяться до істеричного типу інфантильно – ювенільних характерів забарвлено витонченістю, гострим спостереженням, естетичним описом, пронизливо – чуйним сприйняттям. Зазначені характеристики знайшли відображення у творах представників цього типу: вірші І.Северяніна, пісні О.Вертинського, розповіді І.Буніна. Яскравий поетичний талант С.Єсеніна (представник нестійкого збудливо – демонстративного типу акцентуацій), безумовно підтримувався типовими характерологічними радикалами: дитяча структура волі, легковажність, гостре бажання хвилини, висока навіюваність, тяга до авантюри та подорожей, комунікабельність, ніжність, ліричність. Особистості з циклоїдним (синтонно – природно – життєлюбним) типом акцентуацій відрізняються перш за все практичною реалістичністю мислення, натуральністю, внутрішньою душевною злагодженістю. До особливостей прояву цього типу характеру у творчій літературній діяльності може бути віднесено сумний гумор, уміння розуміти інших людей, оптимізм

сумних циклоїдів – гумористів байкара І.Крилова та прозаїка С.Довлатова. Синтонна інтелігентність Б.Окуджави буквально пронизувала його мудрі пісні, у той же час природна життєлюбність проявлялась у творчості жагою до піднесених станів, вірою в любов та надію, краще у людях та житті.

Поезія шизоїдно–аутичних особистостей (Ф.Тютчев, О.Блок, А.Тарковський) відзначається поєднанням камерності, пронизливості з філософською масштабністю теми, гострим сексуальним почуттям та здібністю побачити в об'єкті кохання – божество. Для ендокринного типу характерна відсутність психофізіологічної домінанти у проявах чоловічих та жіночих засад, що обумовлює варіативність статевого почуття (означену бісексуальність або гомосексуальність). Представники зазначеного типу мають характерні особливості – мозаїчність ядра характеру, до якого належать різноманітні радикали (істероїдні, шизоїдні, демонстративні), що проявляються в особливому неординарному сприйнятті світу, яке трансформуються у дивовижно тонку та складну творчість. Геніальна поезія М.Цветаєвої, мудрість та краса казок Г.Андерсена, іронічна незалежність прози С.Моема – прояв ендокринних рис характеру, що дозволяють і допомагають відчутти глибину пережитого почуття, та усвідомити складність особистого «Я».

Література:

1. Волков П.В. Разнообразие человеческих миров. – М., 2000.
2. Кривопишина О.А. Перспективи вивчення проблем психології творчості в контексті системного підходу//Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім.Г.С.Костюка АПН України/За ред.Максименка С.Д. – К., 2007.т.7, вип.12. – С.111-117.
3. Моляко В.А. Психологические аспекты поэтического восприятия. Актуальні проблеми психології: Проблеми творчості: Збірник наукових праць/За ред..В.О.Моляко. – Т.12. – Вип.4. – Житомир, 2008. – С.7-17.